

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr Moniki Wasiak
na temat: „PODODDZIAŁY ZWARTE MILICJI OBYWATELSKIEJ
W POLITYCE BEZPIECZEŃSTWA POLSKI W LATACH 1956 – 1989”

- 1. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach.**

Jednym z kluczowych celów człowieka pierwotnego, prócz zaspokojenia materialnych potrzeb, było unikanie niebezpieczeństw. Wówczas niebezpieczeństwo traktowano jako zdarzenie zagrażające człowiekowi ze strony sił natury, przy czym w warunkach życia zbiorowego zagrożenie pojawiło się także ze strony innych ludzi. Zatem zapewnienie bezpieczeństwa stało się podstawowym zadaniem ówczesnego społeczeństwa. Nie ulega jednak wątpliwości, że zagwarantowanie bezpieczeństwa poszczególnym jednostkom tworzącym grupy społeczne powinno należeć do wyspecjalizowanych podmiotów powołanych w tym celu. Obecnie w Polsce zadania na rzecz ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego realizuje umundurowana i uzbrojona formacja, jaką jest Policja. Do podstawowych zadań Policji należy m.in. ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra, jak również ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego. Do 1990 r., wejścia w życie ustawy z dnia 6 kwietnia o *Policji* za zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce odpowiedzialna była Milicja Obywatelska, w której strukturze funkcjonowały oddziały zwarte tj. Zmotoryzowane Oddziały Milicji Obywatelskiej, tzw. ZOMO. Problematyka milicyjnych oddziałów zwartych do 2010 r. stanowiła unikalny przedmiot zainteresowania polskich opracowań naukowych. Uwagę poświęcano jedynie oddziałom antyterrorystycznym Policji, pomijając kwestię dotyczącą organizacji i działania oddziałów i samodzielnych pododdziałów prewencji współczesnej Policji. Być może było to podyktowane złym wspomnieniem po Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej, które wciąż dla znacznej części społeczeństwa utożsamiane są tylko z narzędziem ucisku aparatu władzy PRL. Nie mniej jednak, patrząc przez pryzmat historii, jak również mając na uwadze obecne rozwiązania w tym zakresie występujące w innych państwach, można stwierdzić, że oddziały zwarte funkcjonowały od zarania dziejów i odgrywały oraz odgrywają ważną rolę w systemie bezpieczeństwa i porządku publicznego poszczególnych państw. Zatem za zasadne należy uznać, że podjęty w rozprawie doktorskiej problem z punktu oczekiwań społecznych jest niezwykle istotny, a z naukowego punktu wymagał rozstrzygnięć, co do ustalenia i wskazania roli, jaką w polityce bezpieczeństwa Polski w latach 1956 – 1989 odgrywały pododdziały podległe resortowi spraw wewnętrznych.

Stąd też recenzowana dysertacja stanowi uzupełnienie dotychczasowego stanu wiedzy w obszarze organizacji policyjnego działania na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce.

Zwrócić uwagę należy także na doświadczenie zawodowe Autorki rozprawy związane z pełnieniem służby w Policji. Wybór tematu rozprawy i sposób jego ujęcia nie jest zatem przypadkowy.

Praca obejmuje 210 stron, w tym m.in. 193 strony tekstu podstawowego oraz 3 strony bibliografii. Składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia. Integralną jej część stanowi wymieniona bibliografia.

Proces badawczy to całościowy schemat działań, które podejmuje się w celu rozwiązania postawionego problemu. Stąd też we wstępie zostało przedstawione uzasadnienie podjęcia prezentowanego przez Doktorantkę tematu. Przedstawiono cele badań, problemy badawcze oraz wskazano na podstawowe metody badawcze wykorzystane w toku badań. Zaprezentowane we wstępie teoretyczne rozważania wskazują na posiadanie przez Autorkę podstawowej wiedzy na temat metodologii prowadzenia badań naukowych.

Część merytoryczną pracy rozpoczyna rozdział pierwszy *Polityka bezpieczeństwa w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. Teoretyczne rozważania rozpoczyna zagadnienie dotyczące uwarunkowań geopolitycznych bezpieczeństwa. W dalszej części Doktorantka przedstawia ustrój polityczny oraz organizację i podział władzy w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Na koniec rozdziału wskazuje pryncypia polityki bezpieczeństwa państwa i sposób ich realizacji.

Rozdział drugi *Milicja Obywatelska i pododdziały zwarte w organach bezpieczeństwa* zawiera m.in. teoretyczne aspekty zagrożeń. Niedosyt budzi fakt, że Autorka przedstawiając definicje pojęć „klęska żywiołowa” i „katastrofa” odnosi się przede wszystkim do literatury lat 70. XX w., nie uwzględniając współczesnego spojrzenia na te kwestie, jak również pomijając definicje legalne tychże pojęć zawarte w ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej. Jedyne współczesne odniesienie do katastrofy zostało zawarte na stronie 38, ale w oparciu o źródło internetowe jakim jest strona internetowa <https://pl.wikipedia.org>, które to źródło zdaniem recenzenta nie stanowi źródła wiedzy naukowej.

Kolejny rozdział *Charakterystyka pododdziałów zwartych w Polsce w okresie 1956 – 1989* został poświęcony organizacji milicyjnych struktur o charakterze zwartym, w tym m.in. ZOMO. Rozważania poprzedza pobieżna analiza aktów prawnych regulujących funkcjonowanie Milicji Obywatelskiej. Natomiast ich zwieńczeniem jest opis uzbrojenia i wyposażenia pododdziałów zwartych Milicji Obywatelskiej.

Na rozdział czwarty *Przygotowanie pododdziałów zwartych Milicji Obywatelskiej do wykonywania zadań służbowych* składają się cztery podrozdziały, z których pierwszy zawiera analizę struktury organizacyjnej Milicji Obywatelskiej. Kolejne podrozdziały dotyczą kwestii mobilności, taktyki działania i zdolności bojowej formacji.

Teoretyczne rozważania kończy rozdział piąty *Zasady działania oddziałów zwartych Milicji Obywatelskiej w sytuacjach naruszenia porządku publicznego*. W rozdziale

tym Doktorantka przedstawia charakterystykę rozwoju sytuacji i działań porządkowych, taktykę działania oddziałów Milicji Obywatelskiej w rejonie operacji milicyjnej oraz wybrane działania pododdziałów zwartych okresu PRL.

Podsumowując, w oparciu o dokonaną pobieżną analizę literatury (liczba pozycji poddana analizie, zarówno pozycji zwartych, jak i ciągłych – 23, a także źródeł prawa – 9) rozprawa doktorska prezentuje jedynie ogólną wiedzę teoretyczną mgr Moniki Wasiak w dyscyplinach nauki o polityce i nauki o bezpieczeństwie. Niedosyt recenzenta powoduje brak odniesienia się do doświadczeń w zakresie wykorzystania pododdziałów zwartych Policji Państwowej.

2. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora.

W procesie poznania naukowego istotne jest właściwe określenie procedury badawczej. Wymagane jest zatem zidentyfikowanie sytuacji problemowej, przedmiotu badań, celu poznania naukowego oraz postawienie problemów badawczych i, zdaniem wielu metodologów, hipotezy roboczej. W recenzowanej rozprawie Autorka do rozstrzygania problemu zastosowała metodę naukową, której główne składniki w niewielkim stopniu dostrzega się w opisie procedury badawczej zawartej we *Wstępie*.

W procesie badań Doktorantka określiła cel główny i cele szczegółowe, poprzedzając ich sformułowanie ogólnym przedstawieniem sytuacji problemowej. Doktorantka zasadnie uznała, że rozwiązanie głównego problemu badawczego, który został sformułowany w postaci pytania: „Jak władze polskie w latach 1956 - 1989 wykorzystywały siły pododdziałów zwartych resortu spraw wewnętrznych w polityce bezpieczeństwa wewnętrznego kraju?” – wymaga rozwiązania problemów szczegółowych, które również zostały określone w formie pytań:

1. Jak była realizowana polityka bezpieczeństwa państwa w okresie Polskie Rzeczypospolitej Ludowej?
2. Jaka była rola Milicji Obywatelskiej i pododdziałów zwartych w organach bezpieczeństwa wewnętrznego państwa?
3. Jakie były podstawy prawne oraz organizacja pododdziałów zwartych w latach 1956-1989?
4. Jakie były zasady przygotowania działania pododdziałów zwartych Milicji Obywatelskiej w sytuacjach naruszenia porządku publicznego?
5. Jakie były zasady działania pododdziałów zwartych Milicji Obywatelskiej podczas sytuacji naruszenia porządku publicznego?

Podkreślić należy, że nastąpiła korespondencja celów szczegółowych z problemami szczegółowymi. Na s. 6 Doktorantka pisze: „Ponieważ w trakcie badań nie założono wykorzystania sondażowych metod badawczych nie została określona hipoteza robocza”, **proszę zatem w trakcie obrony przedstawić relacje zachodzące między sondażowymi metodami badawczymi a stawianiem hipotez roboczych w oparciu**

o literaturę w zakresie metodologii badań naukowych. Dalej na s. 6. Doktorantka pisze: „Przesłanką odstąpienia od wykorzystania tej metody (R.S. sondażowej metody badawczej) był fakt, że potencjalni respondenci badań techniką ankietowania lub wywiadu eksperckiego są w podeszłym wieku lub nie żyją”. Mając na uwadze fakt, że oddziały zwarte MO negatywnie zapisały się w polskiej historii m.in. w 1981 r., tj. 44 lata temu, a służbę w tych strukturach wówczas pełnili głównie mężczyźni w wieku ok. 20 lat, to trudno się zgodzić z przedstawioną przez Doktorantkę argumentacją na odstąpienie od badań z wykorzystaniem techniki wywiadu. W opinii recenzenta cenny materiał badawczy wniosłyby do rozprawy wyniki badań z wykorzystaniem empirycznej metody badawczej, m.in. z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego w postaci techniki wywiadu.

Wątpliwości budzi również przedmiot badań sformułowany następująco „Przedmiotem badań było zdefiniowanie miejsca pododdziałów zwartych w polityce bezpieczeństwa Polski w latach 1956 - 1989 oraz wskazanie w jaki sposób i do jakich celów w w/w okresie były one wykorzystywane przez ówczesne władze Polski” (s. 6), który zdaniem recenzenta zawiera przede wszystkim elementy zarówno celu, jak i problemu badawczego. **Proszę zatem podczas obrony o wyjaśnienie, co Doktorantka rozumie przez pojęcie „przedmiot badań”, a następnie odniesienie się do przedmiotu badań sformułowanego w dysertacji.**

Doktorantka pisze: „Niniejsza dysertacja jest oparta na dokumentach archiwalnych znajdujących się w różnego rodzaju składnicach, bibliotekach, zbiorach prywatnych” (s. 6), **proszę zatem w trakcie obrony na wskazanie konkretnych dokumentów archiwalnych, na których Doktorantka oparła swoje badania naukowe?**

Zastrzeżenia Recenzenta budzi konstrukcja rozdziału drugiego *Milicja Obywatelska i pododdziały zwarte w organach bezpieczeństwa*, na który składa się tylko jeden podrozdział zatytułowany „Cele działania przewidziane w założeniach funkcjonowania pododdziałów zwartych”, podzielony na dwie części, tj. „Charakterystyka zagrożeń” i „Zwalczanie przestępczości kryminalnej”, które tematycznie w minimalnym zakresie odpowiadają treści określonej tytułem rozdziału. **Proszę zatem w trakcie obrony o wskazanie relacji zachodzących między zadaniami nałożonymi na milicyjne oddziały zwarte a zwalczaniem przestępczości kryminalnej.**

Niedosyty recenzenta budzą także dysproporcje w zakresie objętości między podrozdziałami rozdziału czwartego (podrozdziały pierwszy i piąty zawierające tylko jedną stronę). **Proszę w trakcie obrony o wskazanie przesłanek, które spowodowały, że Doktorantka zdecydowała się na wyodrębnienie w ramach rozdziału czwartego podrozdziałów pierwszego i piątego, o tak szczątkowym merytorycznym zakresie.**

Jednocześnie powoływanie się w rozprawie doktorskiej na stronę internetową <https://pl.wikipedia.org>, aż ponad 70 razy, która zdaniem recenzenta nie stanowi źródła wiedzy naukowej, stanowi mało wiarygodne źródło wiedzy. Już pierwszy akapit dysertacji (Wstęp, s. 4), poświęcony bezpieczeństwu stanowi odniesienie do wspomnianej strony internetowej (przy czym pod wskazanym linkiem, tj. ¹https://pl.wikipedia.org/wiki/Bezpiecze%C5%84stwo_narodowe-, nie znajdują się żadne informacje, zamieszczone w treści pracy, objętej przypisem), a nie do bogatej w tym

zakresie literatury, chociażby autorstwa Promotora prof. dra hab. K. Jałoszyńskiego. Zatem **proszę o wyjaśnienie w trakcie obrony, dlaczego Doktorantka, jako główne źródło wiedzy w trakcie procesu badawczego wykorzystała zasoby internetowe w postaci <https://pl.wikipedia.org>, a nie korzystała z dostępnej, obszernej literatury dotyczącej przedmiotu badań?, co zresztą znajduje odzwierciedlenie w liczbie poddanej analizie literatury?**

Pod względem edytorskim Autorka opracował wyniki badań poprawnie, przy czym występująca liczba błędów językowych, w postaci błędów stylistycznych czy interpunkcyjnych, wpływa na wartość dysertacji. Ponadto Autorka wykazuje się brakiem staranności przy sporządzaniu przypisów i bibliografii.

W ocenie recenzenta, założenia badawcze są poprawne, a przeprowadzone badania nie wzbudzą większych uwag, przy czym dostrzega się dysonans pomiędzy tym jak zorganizowano proces badań, a tym jak go zinterpretowano i uzasadniono.

Podsumowując, mimo wskazanych uwag, należy stwierdzić, że Doktorantka wykazała się podstawową umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

3. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

Za najbardziej wartościowy materiał recenzowanej rozprawy, w kontekście rozwiązania postawionego problemu badawczego, zasadne jest uznać rozdziały: pierwszy *Polityka bezpieczeństwa w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, rozdział drugi *Milicja Obywatelska i pododdziały zwarte w organach bezpieczeństwa* oraz podrozdział trzeci rozdziału piątego *Wybrane działania poddziałów zwartych Milicji Obywatelskiej*.

Doktorantka we *Wstępie* na s. 5 pisze: „Badania miały charakter interdyscyplinarny. Oprócz dyscypliny nauki o polityce swoim zakresem wpisywały się również w dyscyplinę nauki o bezpieczeństwie”. **Proszę zatem w trakcie obrony wskazać, w oparciu o przyjęte szczegółowe problemy badawcze, które rozdziały swym zakresem merytorycznym dotyczą dyscypliny nauki o polityce, a które nauk o bezpieczeństwie?**

Rozprawę doktorską Pani mgr Moniki Wasiak, stanowiącą indywidualny dorobek Autorki, w której pomyślnie został rozwiązany problem naukowy, zaliczam do interesujących opracowań o charakterze teoretycznym. Jednocześnie należy wskazać, że rozprawa z uwagi na charakter rozpatrywanego problemu posiada w pewnym stopniu walor pionierski. Ponadto Doktorantka potwierdziła znajomość problematyki, stanowiącej przedmiot badań oraz nabyła podstawowe umiejętności samodzielnego redagowania tekstu naukowego. Posiadła również umiejętność dostrzegania i formułowania problemów naukowych, ich przyczyn i skutków.

44

4. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska Pani mgr Moniki Wasiak na temat: „Pododdziały zwarte Milicji Obywatelskiej w polityce bezpieczeństwa Polski w latach 1956 –1989”:

- prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną mgr Moniki Wasiak w dyscyplinach nauki o polityce i nauki o bezpieczeństwie,
- wykazuje w podstawowym stopniu umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez mgr Monikę Wasiak,
- stanowi w części oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze społecznej.

Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki Wasiak i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Dłut Sale